

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университета

Экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 4 (2024)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/HMTV4251>

Бас редакторы – главный редактор
Давиденко Л. М.
доктор PhD

Заместитель главного редактора
Ответственный секретарь

Гребнев Л. С., *д.э.н., профессор*
Шеримова Н. М., *магистр*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	<i>д.э.н., профессор (Беларусь);</i>
Кунязов Е. К.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алмаз Толымбек,	<i>доктор PhD, профессор (США);</i>
Мукина Г. С.,	<i>доктор PhD, ассоц. профессор, доцент;</i>
Алтайбаева Ж. К.,	<i>к.э.н.</i>
Мусина А. Ж.,	<i>к.э.н., ассоц. профессор, доцент;</i>
Титков А. А.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Омарова А. Р.	<i>технический редактор.</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

© Торайгыров университет

<https://doi.org/10.48081/IMFZ5857>

**Ә. М. Әуез¹, С. К. Кондыбаева², *Г. Р. Даулиева³,
А. Е. Калиева⁴**

^{1,2,3,4}Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

¹ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9985-7885>

²ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3496-3545>

³ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8233-9830>

⁴ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1154-4287>

*e-mail : asel20000318@gmail.com

АДАМИ КАПИТАЛ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК- ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЖОҒАРЫ БІЛІМ САПАСЫНЫҢ РӨЛІ

Мақалада, Қазақстанның адами капиталды құру үшін инвестиция ретінде әлеуметтік-экономикалық факторлардың өзара әрекеті қарастырылып, экономикалық өсу процесінің кейбір сыни аспектілері көрсетіледі. Себебі, инвестицияларға нақты әлеуметтік құрылымды, адам білімін және денсаулық сақтау капиталын құрайтын уақыт пен күш шығындары кіреді, бұл өз кезегінде экономикалық өсуді тудырады. Адами капиталды дамыту саласындағы әрекетсіздік барған сайын үлкен шығындарды алып келеді, зерттеу тақырыбы осымен өзекті болып табылады. Мақаланың мақсаты - адами капиталды қалыптастыру контекстінде жоғары білім сапасының рөлін және осы процесінің әлеуметтік-экономикалық қатынастарға әсерін терең қарастыру болып табылады. Зерттеу білім беру жүйесінің қандай нақты аспектілері адам капиталының сапасына көбірек әсер ететінін көрсетеді. Қолданыстағы зерттеулерді терең талдау және синтездеу арқылы біз инновациялардың, экономикалық өсудің және тұрақты әлеуметтік прогрестің драйвері ретінде білім берудің маңыздылығы туралы түсінігімізді кеңейтуді мақсат етеміз. Мақаланың мақсатына жету үшін авторлар теориялық зерттеу, салыстырмалы талдау және корреляциялық талдау

әдістерін қолданды. Нәтижесінде, 2018 жылдан 2022 жылға дейін адами капиталға әсер ететін маңызды әлеуметтік-экономикалық факторларды анықталды және адами капиталдың экономикалық прогресіне қандай аспектілердің ықпалы бары нақтыланды. Мақаланың қорытындылары экономикалық өсуді ынталандыру үшін адами капиталға инвестициялаудың маңыздылығы анықталды. Авторлар адами капиталды жоғарылату және соның әсерінен орын алатын экономикалық өсуді ынталандыруға ұсыныстар берді.

Кілттік сөздер: адами капитал, экономикалық өсу, жоғары білім сапасы, денсаулық сақтау, әлеуметтік-экономикалық қатынас.

Кіріспе

Технологиядағы, экономикадағы және қоғамдағы қарқынды өзгерістер күнделікті өмірдің ажырамас бөлігіне айналған қазіргі әлемде, жоғары білімнің рөлі бұрынғыдан да маңызды бола бастады. Білім енді жеке табыстың кілті емес, ол қоғамның өркендеуі мен экономиканың тұрақтылығы тірек болатын өзекке айналады. Бұл эволюцияның орталығында «адами капитал» түсінігі және оның жоғары білім сапасымен байланысы жатыр.

Білім, дағды, құзыреттілік және мәдени құндылықтардың жиынтығы болып табылатын адами капитал, әлеуметтік-экономикалық дамудың қозғалтқышына айналады. Бұл тұрғыда жоғары білім кәсіби білімді ғана емес, сонымен қатар сыни ойлауды, шығармашылық интеллект пен азаматтық жауапкершілікті дамытатын сапалы адами капиталды қалыптастырудың негізгі катализаторы қызметін атқарады.

Британ экономисті Адам Смит теориясында адами капитал ұғымы – бұл адам қорының екі бөлігінің бірі, ол оған табыс әкеледі деп күтеді және екінші бөлігі дереу тұтынуға арналған деп қарастырылды. Оның «Ұлт байлығы» атты зерттеуінде «адами капиталды» халықтың немесе қоғам мүшелерінің алған және құнды дағдыларынан тұратын негізгі капитал ретінде анықтады. Бұл теория адами капиталды дамытудың қоғамдық прогресс пен экономикалық өсу үшін маңыздылығын көрсетеді [1].

Материалдар мен әдістері

Зерттеуде Қазақстан Республикасының 2018–2022 жылдар арасындағы статистикалық көрсеткіштері талданады. Көрсеткіштер арасындағы байланыс тығыздығы бағаланады.

Дүниежүзілік банк ұйымы анықтамасы бойынша, адами капитал-экономикада адам ресурстарын немесе байлық пен өндірісті құру үшін пайдаланылуы мүмкін адамдардың білімін, дағдыларын, тәжірибесін, білімі мен қабілеттерін сипаттау және бағалау үшін қолданылады.

Зерттеу контекстін кеңірек түсіну үшін алдыңғы зерттеулерге салыстырмалы талдау жасалды. Бұл жаңа деректер немесе әдістемелер нәтижесінде тенденциялардағы өзгерістерді, прогресті және өзгерістерді анықтауға мүмкіндік берді. Сондай-ақ, зерттеу барысында айнымалылар арасындағы байланысты анықтауға мүмкіндік беретін корреляциялық талдау жүргізілді.

«Адами капитал» терминін алғаш рет XX ғасырдың ортасында американдық экономист 1958 жылы қолданған [2]. Содан соң, ұғым ретінде американдық экономист Шульц «Адами капиталға инвестиция» атты еңбегінде қолданды. Ол сапалы адами капиталды қалыптастырудағы білімнің маңыздылығын және оның әлеуметтік-экономикалық динамикаға әсерін атап көрсетеді [3].

Роберто Барро мен Чжунву Ли экономикалық өсуге білім сапасының әсерін зерттейтін теориялық және эмпирикалық модельді ұсынады. Олар тұрақты дамудың негізгі элементі ретінде адами капиталды қалыптастырудағы білімнің рөлін көрсетеді [4].

Эрик Ханушек пен Людвиг Вессманн білім, дағдылар және экономикалық даму арасындағы байланыс туралы қазіргі дәлелдерге шолу жасайды. Зерттеуде адами капиталды қалыптастырудың маңызды факторлары ретінде білім беру жылдарының саны ғана емес, оның сапасы да атап көрсетілген [5].

Джордж Псачаропулос білім деңгейі мен табыс деңгейі арасындағы байланысты талдау арқылы білім сапасының экономикалық дамуға әсерін зерттейді. Еңбекте білімнің санына ғана емес, сапасына да мән беру керектігі айтылған [6].

Филипп Альтбах жоғары білімнің экономикалық дамуға әсері туралы зерттеулерге шолу жасайды. Автор адами капитал мен әлеуметтік-экономикалық қатынастарды қалыптастырудағы университеттердің шешуші рөлін атап көрсетеді [7].

Джеймс Коулман білім мен әлеуметтік капитал арасындағы байланысты зерттейді. Жұмыста әлеуметтік байланыстар мен желілерді қалыптастыру арқылы білім берудің әлеуметтік-экономикалық қатынастарға әсері туралы баламалы перспектива ұсынылған. Бұл әдебиеттік шолуда жоғары білім сапасының адами капиталды қалыптастыруға және әлеуметтік-экономикалық қатынастарға әсерімен байланысты негізгі тақырыптар мен зерттеу нәтижелері көрсетілген [8].

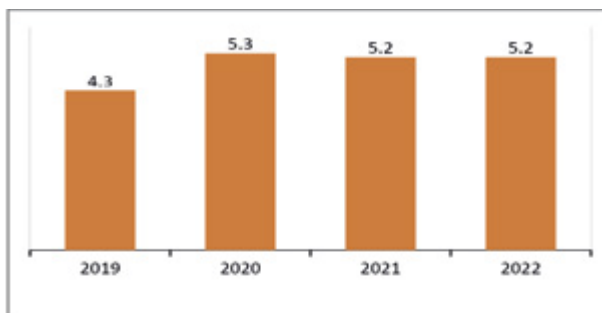
Нәтижелер мен талқылау

Адам факторының рөлі және жоғары білім сапасы адамды ұлттық байлықтың негізгі элементіне және экономикалық прогрестің қозғаушы

күшіне айналдыру арқылы маңызды бола түсуде. Ағымдағы жылы, Қазақстан Республикасы үшін адами капиталды дамыту, ел дамуына серпін беретін Президент Жолдауының өзегі ретінде қарастырылды. Бұл COVID-19 пандемиясының елдің адами капиталды қалыптастырудағы прогресіне теріс әсер етуімен түсіндіріледі.

Бүгінгі күні, Қазақстан экономикасы бағдарланатын ЭЫДҰ елдерімен салыстырғанда біліктілікті арттырудың неғұрлым төмен деңгейіне ие бола отырып, инновациялар мен бәсекеге қабілеттіліктің бірқатар негізгі көрсеткіштері бойынша артта қалып отыр. COVID-19 пандемиясы ішкі экономикалық белсенділікті едәуір қысқартты, мемлекеттің ЖІӨ 2020 жылы 2,6 % болған, ал 2019 жылғы 4,5 % – көлемінде еді. Кедейліктің деңгейі 2016 жылғы 6 % – дан 2020 жылға қарай 14% – ға дейін өсіп кетті. [9].

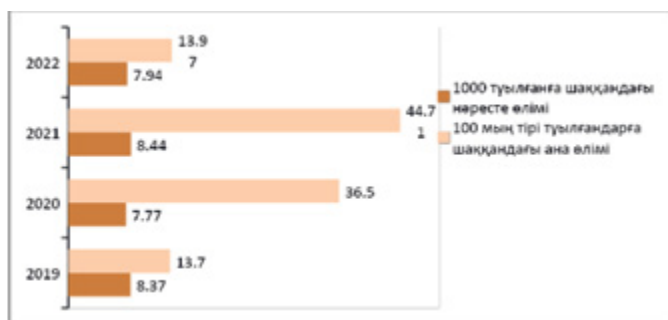
Қазақстанның алдындағы негізгі міндет кедейліктің деңгейін төмендету және азаматтардың табысын ұлғайту, оған жұмыспен қамтуды кеңейту, кәсіпкерлікті дамыту, білім беру мен денсаулық сақтаудың қолжетімділігін арттыру, сондай-ақ халықтың әлеуметтік осал топтарын қолдау үшін жағдайлар жасау арқылы қол жеткізіледі. Еліміздегі кедейлік деңгейі қабылданған шаралардың нәтижесінде біршама төмендеді: соңғы 20 жылда табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен халықтың деңгейі тоғыз есе азайған. Дегенмен, пандемия кезінде, 2019 жылы аталған көрсеткіш 4,3% - дан 2022 жылы 5,2 %-ға дейін өсті (1 сурет).

1 – сурет – ҚР табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен халықтың үлесі, % (2019–2022 жылдар аралығы)

Пандемия денсаулық сақтау жүйесіне айтарлықтай ауыртпалық түсірді, бұл медициналық қызметтердің қолжетімділігіне және көрсетілетін медициналық көмектің сапасына теріс әсер етті. Алғашқы медициналық көмек көрсету мекемелерінің шамадан тыс жүктелуі, медициналық персонал

мен дәрі-дәрмектердің жетіспеушілігі, стационарлық бөлімшелердің инфекциялық жағдайларға қайта бағытталуы және жоспарланған медициналық процедуралардың уақытша тоқтатылуы өлім-жітім деңгейінің жоғарылауына, соның ішінде аналар мен балалардың өліміне әкелді. Төмендегі суреттен әсіресе 100 мың тірі туылғандарға шаққандағы ана өлімінің пандемия жылдарында күрт өскенін байқауға болады, бірақ 2022 жылы шамамен 2019 жылы көрсеткішке қайта жақындағанын көруге болады[10].

2 – сурет– ҚР нәресте және ана өлімі (2019-2022 жылдар аралығы)

Жоғары білім беру сапасының қамтамасыз ету тетіктерін қарастырсақ, Қазақстандағы ЖОО ISO 9001 сертификаттауын және халықаралық аккредиттеуді сапаны қамтамасыз етудің екі механизмі ретінде қолданады. ҚР ЖОО жалпы саны 3 суретте көрсетілген. Кеңінен айтқанда, ISO сертификаты негізінен ішкі менеджментке емес, тұтынушылардың қанағаттануына бағытталған. Осы уақытқа дейін сапаны қамтамасыз ету тетіктері ұлттық деңгейде жүзеге асырылды, дегенмен, жоғары білім беруде сапаны тиімді басқару үшін институционалдық деңгейде сапаны қамтамасыз ету саясатын іске асыру өте маңызды. Ішкі басқару аспектілері бірінші кезекте маңызды болып табылады.

3 – сурет – ҚР ЖОО санының динамикасы

Бәсекеге қабілетті экономиканы құру және кеңейту жинақталған адами капиталдың сапасы мен құнын жақсартуға тікелей байланысты. Адами капитал экономиканы дамытудың негізгі факторын білдіреді. Жинақталған жоғары сапалы адами капитал экономиканың ағымдағы деңгейі мен даму перспективаларын айқындай отырып, оның инновациялық және бәсекеге қабілетті дамуының негізі болып табылады.

Зерттеуде Қазақстан контекстіне тән корреляциялық коэффициенттер мен нәтижелерді объективті бағалауға ықпал ететін және сенімді аналитикалық тәсілді қамтамасыз ететін салыстыру әдісі қолданылды. Адами капитал мен әлеуметтік-экономикалық қатынастардың арасындағы байланысты анықтау үшін, корреляциялық талдау қолданылады. Қазақстан Республикасының 2018–2022 жылдар арасындағы адам капиталы бойынша статистикалық деректері негізінде келесілер тандалды: эндогендік айнымалы у – жұмыспен қамтылған халық және 9 экзогендік айнымалылар.

Модельде жұмыспен қамтылған халық көрсеткіші адами капиталдың маңызды құрамдас бөлігі болып табылатындығына байланысты алынды. Модель үшін тандалған деректер: Y-жұмыспен қамтылған халықтың үлес (пайыз), X1-халықтың табиғи өсуі/азаюы (1000 адамға шаққанда халық саны), X2- некенің жалпы коэффициенті (1000 адамға), X3 – нәресте өлімі (1000 тірі туылғандарға шаққанда), X4 – білім беру бюджетінің шығыстары, X5- еңбек өнімділігінің өсу қарқыны, X6- көші-қон, Республикадан тыс жерлерге кеткендер саны, X7 – денсаулық сақтау бюджеті шығыстары, X8 – әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру, X9 – мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік шығыстары

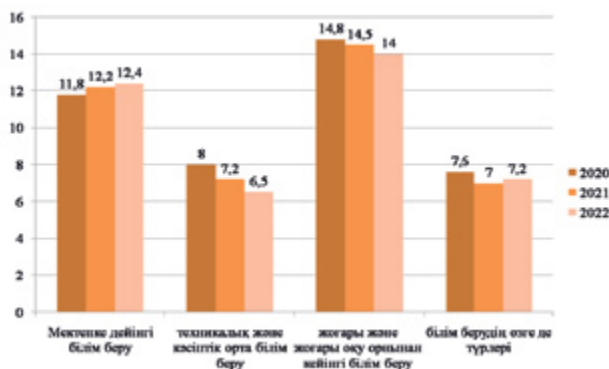
Біздің жағдайымызда көптік сызықтық регрессия берілген, ендігі кезекте тәуелді айнымалыға ең көп әсер ететін түсіндіруші айнымалыны

табу үшін, екі немесе одан да көп айнымалылар арасындағы байланысты зерттеуде қолданылатын корреляциялық талдау әдісін қолданамыз. Бұл екі айнымалының қаншалықты тығыз байланысты екенін және осы байланыстың бағытын (оң немесе теріс өзара әрекеттесу) анықтауға мүмкіндік береді.

	Y – жұмыспен ен	X1- халықт ың	X2- неменің жалпы	X3 - нәресте өлімі	X4- көші- қон Республи	X5- еңбек өнімділігі Республи	X6- көші- қон Республи	X7- денсау лық	X8- әлеумет тік	X9- мәдени құндылық
Y – жұмыспен е	1									
X1- халықтың т	0,132814	1								
X2- неменің жал	0,900782	-0,29021	1							
X3 - нәресте өлі	0,768909	-0,36296	0,829121	1						
X4- білім беру	0,944132	0,065202	0,908538	0,641683	1					
X5- еңбек өнім	0,429112	0,395201	0,345785	-0,16674	0,646521	1				
X6- көші-қон, Ре	-0,66915	0,126026	-0,77088	-0,35031	-0,87383	-0,80117	1			
X7- денсаулық с	-0,61935	-0,44454	-0,49316	-0,01649	-0,77473	-0,96952	0,815858	1		
X8- әлеуметтік к	-0,73279	-0,07093	-0,76065	-0,28528	-0,84409	-0,78648	0,862837	0,863714	1	
X9- мәдениет, сг	-0,4648	-0,25544	-0,40224	-0,03807	-0,69598	-0,88805	0,837268	0,848369	0,604079	1

Модельде жұмыспен қамтылған халықтың үлесіне білім беру және нәресте өлімі көбірек әсер ететін болып шықты.

2020–2022 жылдардағы білім беруге шығыстардың нақты үлесі төменде көрсетілген, ең жоғары үлесті жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруге бөлінген [11].

4 – сурет – ҚР білім беру көлеміндегі білім беру деңгейлерінің ағымдағы шығыстар үлесі, % (2020–2022 жылдар аралығы)

Себебі жоғары білім сапасы адами капитал мен әлеуметтік-экономикалық қатынастардың қалыптасуына айтарлықтай әсер етеді. Сапалы білім сыни ойлауды, шығармашылық дағдыларды және терең білімді дамытатын оқытуды қамтамасыз етеді. Бұл түлектердің еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттырады. Сапалы білім арқылы жасалған адами капитал инновациялар мен дамудың қозғаушы күшіне айналады. Әлеуметтік-экономикалық қатынастар тұрақты экономикалық өсуге және өмір сүру деңгейін жақсартуға ықпал ететін білімді жұмыс күшінен де пайда көреді.

Сонымен, жоғары білім беру жөніндегі қызмет елдің экономикалық, әлеуметтік және мәдени прогресін сақтауға және жеделдетуге қабілетті білікті жұмыс күшін құруға бағытталған. Осы саладағы үздік үлгілердің бірі ретінде Сингапур болып табылады. Сингапурда жоғары білім сапасын арттыру үшін мынадай әдістер қолданылады:

Ғылым мен технологияға назар аудару, Сингапур инженерия және математика (STEM) біліміне белсенді түрде инвестиция салады. Университеттер заманауи технологиялық талаптарға және еңбек нарығының қажеттіліктеріне сәйкес келетін бағдарламаларды ұсынуға ұмтылады.

Тәжірибелік оқыту және тағылымдамалар, яғни, Сингапур университеттері тағылымдамадан өту, тәжірибелік оқыту және жобалық жұмысты қамтамасыз ету үшін бизнес және өнеркәсіппен белсенді түрде ынтымақтасады. Бұл студенттерге нақты кәсіби ортада практикалық дағдылар мен тәжірибе алуға мүмкіндік береді. Бұл әдістер жоғары сапалы жоғары білім беруге және студенттерді заманауи әлемде табысты мансапқа дайындауға көмектеседі.

Қаржыландыру туралы ақпарат

Зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің ЖТН АР19576425 «Цифрландыру және технологиялық өзгерістер дәуірінде жоғары білім сапасының ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігіне әсері» гранттық қаржыландыру бағдарламасы шеңберінде әзірленген.

Қорытындылар

Адами капитал тұжырымдамасы қазіргі заманғы әлеуметтік-экономикалық саланың ажырамас элементі болып табылады, ол Қазақстан сияқты елдің дамуында шешуші рөл атқарады, денсаулық сақтау мен білім беруге инвестицияларды ғана емес, сонымен қатар жаһандық экономика контекстінде барлық азаматтар үшін тең мүмкіндіктер жасауды талап етеді. Адами капиталды жинақтау және пайдалану өндірістік қуаттылықты арттыруға, олардың тиімділігін арттыруға, әлеуметтік-экономикалық саладағы прогреске, сондай-ақ азаматтықтың әл-ауқаты мен өмір сүру

сапасын жақсартуға ықпал етеді. Регрессиялық модельдің нәтижелеріне сүйене отырып, Қазақстан Республикасында 2018-2022 жылдары жұмыспен қамтылғандар үлесінің өзгеруіне білім беру және нәресте өлімі үлкен әсер еткені анықталды. Жоғары білім сапасы адами капиталды қалыптастыруда ажырамас рөл атқарады және қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық қатынастардың табыстылығын анықтайды. Сапалы білім беру еңбек нарығында жақсы мүмкіндіктер беріп қана қоймай, сонымен қатар инновацияларды, экономикалық өсуді және тұрақты әлеуметтік дамуды ынталандыратын білімді және білікті адами капиталды құруға ықпал етеді. Осылайша, сапалы жоғары білімге инвестициялау жеке табысқа ғана емес, сонымен бірге қоғамның өркендеуіне де ықпал етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Алибаев, А.** Экономическая наука и речь об отце экономической науки Адаме Смите // Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2017. – № 11. С. 218-220.

2 **Ядгаров, Я. С.** Место и роль теории человеческого капитала в новейшей истории экономической мысли // Историко-Экономическое исследования, 2016 – 253 с.

3 **Florentina, X. K., Rahmije, M. T.** The Importance of Investment in Human Capital: Becker, Schultz and Heckman // Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology. – 2016. – Vol. VI. – Issue 4

4 **Акрамова, Ш. Г.** Человеческий капитал как фактор повышения конкурентоспособности и инновационного развития национальной экономики // Бюллетень науки и практики, 2018. – 477 с.

5 **Коршунов, И. А., Гапонова, О. С.** Непрерывное образование взрослых в контексте экономического развития территорий и качества государственного управления // Вопросы образования. – 2017. – №4. – С. 36–59.

6 **Голенкова, З. Т., Кошарная, Г. Б., Кошарный, В. П.** Влияние образования на повышение конкурентоспособности работников на рынке труда // Интеграция образования. 2018. Т. 22, № 2. С. 262–273.

7 **Шульгина, Н.** Дорога к академическому совершенству: Становление исследовательских университетов / под ред. Ф. Дж. Альтбаха, Д. Салми; пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2012 с.

8 **Попова, Е. С.** Неравенство образовательных шансов в цифровом измерении // Профессиональное образование и рынок труда. 2022. № 1. С. 55-67.

9 Всемирный банк [Электронный ресурс]. – URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/press-release/2021/04/29/equitable-human-capital-is-a-top-priority-for-kazakhstan>

10 АО «Институт экономических исследований» Национальный доклад по конкурентоспособности Казахстана Национальный доклад по конкурентоспособности Казахстана. – Астана 2022

11 Қазақстан Республикасы Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігінің Ұлттық статистика бюросы [Электронды ресурс]. – URL: <https://stat.gov.kz/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/65332/>

REFERENCES

1 **Alibayev, A.** Ekonomicheskaya nauka i rech' ob ottse ekonomicheskoy nauki Adame Smite [Economic science and a speech about the father of economic science, Adam Smith] // Nauka, novyye tekhnologii i innovatsii v Kyrgyzstane. – 2017. – № 11. 218–220 p.

2 **Yadgarov, Ya. S.** Mesto i rol' teorii chelovecheskogo kapitala v sovremennoy istorii ekonomicheskoy mysli [The place and role of the theory of human capital in the modern history of economic thought] // Istoriko-ekonomicheskiye issledovaniya, 2016. – 253 p.

3 **Florentina, X. K., Rahmije, M. T.** The Importance of Investment in Human Capital: Becker, Schultz and Heckman // Journal of Knowledge Management, Economics and Information Technology. – 2016. Vol. VI. – Issue 4

4 **Akramova, Sh. G.** Chelovecheskiy kapital kak faktor povysheniya konkurentosposobnosti i innovatsionnogo razvitiya natsional'noy ekonomiki [Human capital as a factor in increasing competitiveness and innovative development of the national economy] // Vestnik nauki i praktiki, 2018. – 477 p.

5 **Korshunov, I. A., Gaponova, O. S.** Nepreryvnoye obrazovaniye vzroslykh v kontekste ekonomicheskogo razvitiya territoriy i kachestva gosudarstvennogo upravleniya [Continuing education of adults in the context of economic development of territories and the quality of public administration] // Voprosy obrazovaniya. – 2017. – № 4. – 36–59 p.

6 **Golenkova, Z. T., Kosharnaya, G. B., Kosharnyy, V. P.** Vliyaniye obrazovaniya na povysheniye konkurentosposobnosti rabotnikov na rynke truda [The influence of education on increasing the competitiveness of workers in the labor market] // Integratsiya obrazovaniya. 2018. Vol. 22. № 2. – 262–273 p.

7 **Shul'gina, N.** Doroga k akademicheskomu sovershenstvu: Formirovaniye issledovatel'skikh universitetov / pod red. F. Dzh. Al'tbacha, D. Salmi; per. s angl.

[The Road to Academic Excellence: The Formation of Research Universities / ed. F. J. Altbach, D. Salmi; lane from English] – M. : Izdatel'stvo «Ves' mir», 2012 p.

8 **Popova, Ye. S.** Neravenstvo obrazovatel'nykh vozmozhnostey v tsifrovyykh izmereniyakh [Inequality of educational chances in the digital dimension] // Professional'noye obrazovaniye i rynek truda. 2022. № 1. 55–67 p.

9 Vsemirnyy bank [World Bank] [Electronic resource]. – URL: <https://www.vsemirnyybank.org/ru/news/press-release/2021/04/29/equitable-human-capital-is-a-top-priority-for-kazakhstan>

10 АО «Institut ekonomicheskikh issledovaniy» Natsional'nyy otchet o konkurentosposobnosti Kazakhstana Natsional'nyy otchet o konkurentosposobnosti Kazakhstana [National report on the competitiveness of Kazakhstan National report on the competitiveness of Kazakhstan], Astana 2022

11 Qazaqstan Respublikası Strategiyalıq damw agenttiginin Ulttik statistikalıq byurosı [National Bureau of Statistics of the Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan] [Electronic resource]. – URL: <https://stat.gov.kz/industries/social-statistics/stat-edu-science-inno/publications/65332/>

07.02.24 ж. баспаға түсті.

27.05.24 ж. түзетулерімен түсті.

16.05.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

Ә. М. Әуез¹, С. К. Кондыбаева², *Г. Р. Даулиева³, А. Е. Калиева⁴

Казахский национальный университет имени аль-Фараби,

Республика Казахстан, г. Алматы

Поступило в редакцию 07.02.24 ж.

Поступило с исправлениями 27.05.24

Принято в печать 16.05.24

РОЛЬ КАЧЕСТВА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В ФОРМИРОВАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА И СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ

В статье рассматривается взаимодействие социально-экономических факторов как инвестиции в создание человеческого капитала в Казахстане, а также показаны некоторые критические аспекты процесса экономического роста. Это связано с тем, что инвестиции предполагают затраты времени и усилий на создание реальной социальной структуры, человеческих знаний и капитала здравоохранения, которые, в свою очередь,

обеспечивают экономический рост. Бездействие в сфере развития человеческого капитала влечет за собой все большие затраты, поэтому тема исследования является актуальной. Цель статьи - глубоко рассмотреть роль качества высшего образования в контексте формирования человеческого капитала и влияние этого процесса на социально-экономические отношения. Исследование показывает, какие конкретные аспекты системы образования оказывают наибольшее влияние на качество человеческого капитала. Посредством углубленного анализа и обобщения существующих исследований мы стремимся расширить наше понимание важности образования как движущей силы инноваций, экономического роста и устойчивого социального прогресса. Для достижения цели статьи авторы использовали методы теоретического исследования, сравнительного анализа и корреляционного анализа. В результате были выявлены важные социально-экономические факторы, влияющие на человеческий капитал в период с 2018 по 2022 год, и выяснены, какие аспекты человеческого капитала влияют на экономический прогресс. Выводы статьи раскрывают важность инвестиций в человеческий капитал для стимулирования экономического роста. Авторы дали рекомендации по увеличению человеческого капитала и стимулированию экономического роста, происходящего под его влиянием.

Ключевые слова: человеческий капитал, экономический рост, качество высшего образования, здравоохранение, социально-экономические отношения.

*A. M. Auyez¹, S. K. Kondybayeva², *G. R. Dauliyeva³, A. E. Kaliyeva⁴*
Al-Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan, Almaty

Received 07.02.24 ж.

Received in revised form 27.05.24

Accepted for publication 16.05.24

THE ROLE OF QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN THE FORMATION OF HUMAN CAPITAL AND SOCIO-ECONOMIC RELATIONS

The article examines the interaction of socio-economic factors as investments in the creation of human capital in Kazakhstan, and also

shows some critical aspects of the economic growth process. This is because investment involves spending time and effort to build the actual social structure, human knowledge, and health capital that in turn generate economic growth. Inaction in the field of human capital development entails increasing costs, so the research topic is relevant. The purpose of the article is to deeply consider the role of the quality of higher education in the context of the formation of human capital and the impact of this process on socio-economic relations. The study shows which specific aspects of the education system have the greatest impact on the quality of human capital. Through in-depth analysis and synthesis of existing research, we aim to expand our understanding of the importance of education as a driver of innovation, economic growth and sustainable social progress. To achieve the purpose of the article, the authors used methods of theoretical research, comparative analysis and correlation analysis. The results identified important socio-economic factors affecting human capital from 2018 to 2022 and revealed which aspects of human capital influence economic progress. The findings of the article reveal the importance of investing in human capital to stimulate economic growth. The authors made recommendations for increasing human capital and stimulating economic growth that occurs under its influence.

Keywords: human capital, economic growth, quality of higher education, healthcare, socio-economic relations.

Теруге 26.11.2024 ж. жіберілді. Басуға 26.12.2024 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

5,04 Mb RAM

Шартты баспа табағы 17,4

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Тапсырыс № 4316

Сдано в набор 26.11.2024 г. Подписано в печать 26.12.2024 г.

Электронное издание

5,04 Mb RAM

Усл.п.л. 17,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Кожас

Заказ № 4316

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz